

El Sant Dubte d'Ivorra a la llum de la teologia

No em poso en la historicitat dels fets. Encara que Jaime Villanueva en la carta LXX del seu llibre *Viage Literario* qüestiona seriosament, per les seves ambigüitats i anacronismes, l'autenticitat de la Butlla de Sergi IV. Voldria fer només una reflexió teològica.

Les històries i tradicions de miracles eucarístics devien ser molt freqüents a l'Edat Mitjana, ja que els millors escolàstics i neoescolàstics, des de Tomàs a Suárez, se n'ocupen. Ens parlen de miracles en forma de carn o de sang o de nen. En molts d'aquests casos es veu molt clar que es tracta de visions, miraculoses o no tant, com tantes se'n conten en la vida d'alguns sants. Però en altres, com és el d'Ivorra, la substància miraculosa roman i es pot tocar i agafar. Les dones van poder recollir amb estopes la sang que vessava del calze fins a terra.

Les discussions dels teòlegs se centren, com és natural, en els fenòmens miraculosos d'aquesta segona classe. Per al seu estudi (dels teòlegs) m'ha estat d'una ajuda inestimable, la dissertació de! Dr. Àngel Munàrriz, publicada el 1953, amb motiu del Congrés Eucarístic Diocesà de Solsona, centrada en quatre grans teòlegs: Tomàs (1225-1274), Gaietà (1469-1534), Billuart (1685-1757), Suárez (1548-1617).

Context històric

El prodigi d'Ivorra (a.1010) se situa en una època en què, a través d'un procés de clericalització i distanciament del poble, tant l'espiritualitat en general com la litúrgia en particular, havien caigut en un individualisme exacerbant preocupat només de la salvació de l'ànima. L'eucaristia havia perdut el sentit eclesial i celebratiu i es concentra tota l'atenció sobre les sagrades espècies. El gran problema, per no dir l'únic, és el de la presència real. Una presència real entesa en un sentit ontològic i estàtic i no pas relacional i dinàmic. La celebració eucarística servia només per a produir aquesta presència. Aquesta concentració sobre la presència real seria la que més tard (s.XIII) portaria a la institució de la festa del Corpus i a la devoció de l'adoració del Santíssim Sacrament.

Per altra banda, no s'havia aprofundit la naturalesa del símbol, bàsica per a la comprensió de la sacramentalitat, en quant té la virtut de fer present la realitat que significa. La mateixa anàmnesi (memorial) eucarística era considerada com una simple recordança dels misteris celebrats. Això feia que s'oposessin símbol i realitat i que els autors es dividissin en dues interpretacions extremes de la presència eucarística: la materialista-fisicista i la simbòlica. Així, per a Pascasi Radbert (materialista), el cos de Crist present en l'Eucaristia era el mateix cos físic de Crist present en el cel, de manera que, si mastegaves les espècies consagrades, era el mateix cos físic de Crist que mastegaves. En canvi, els de la tendència oposada, com Amalari i més tard Berenguer de Tours, defensaven

una presència purament simbòlica, que convertia el pa i el vi eucarístic en signe d'una unió purament espiritual amb Crist. No hi faltaven tampoc els qui intentaven un camí del mig, com Ràban Maur i Ratramne, que defensaven la presència real però espiritual de Crist en les sagrades espècies. Potser no anaven tan mal encaminats.

De totes maneres, una cosa queda clara: la presència física de Jesús a l'Eucaristia era en temps del prodigi d'Ivorra una qüestió de rabiosa actualitat. I podem suposar que el poble, que, amb la seva mentalitat elemental i materialista, s'inclinava per la interpretació físicista, estaria desitjós de signes externs que confirmessin la seva creença. Si bé amb això no vull prejutjar res de la veracitat del nostre prodigi. Però potser sí que explicaria una mica la proliferació de prodigis eucarístics de l'època, més aviat posteriors al d'Ivorra.

Hauria d'arribar St. Tomàs (1227-1274), autor de la major part dels himnes de Corpus, per a posar, com en tantes altres qüestions teològiques, les coses al seu lloc: símbol i realitat no s'oposaven. Jesús estava, a nivell simbòlic o a través de símbols (les espècies consagrades), realment present en l'Eucaristia. Si bé hem d'admetre, mirades les coses des d'avui, que Tomàs potser no va acabar de copsar la naturalesa del símbol, tota la seva força presencialitzadora, que potser li hauria estalviat de caure en un cert físisme que sembla evocar la teoria de la transsubstanciació.

Interpretació teològica

Després de Tomàs, tots els autors estan d'acord que la sang vessada no era la sang de Crist (sanguis) sacramentalment (no físicament) present en el calze, sinó un líquid produït miraculosament per refermar la fe, tant del rector Bernat Oliver com dels seus feligresos, en la presència real de Crist en l'eucaristia. I, encara que un dia les anàlisis constatessin que les restes conservades en bocins d'estopa són de sang humana, no ho serien de la sang de Crist vessada a la creu. És obvi. Jesús Ressuscitat no es pot veure ni tocar amb els sentits corporals. Només es pot percebre o experimentar amb la fe. Sant Tomàs posa fins i tot un exemple ben casolà. Si un dia al capellà li cau una hòstia consagrada i a la nit surt una rateta (en aquell temps n'hi havia prou) i se la menja, què li passa al cos de Crist? Com que el cos ressuscitat de Crist està sacramentalment, no físicament, present a l'Eucaristia i per altra banda és físicament intangible, no es pot tocar ni mossegar, doncs no li passa res. Ni tampoc es pot dir que l'afortunada rateta combregués, perquè la trobada sacramental amb Crist només es pot esdevenir en la fe. Es veu també com n'anaven d'equivocades les nostres mares o àvies quan ens recomanaven que sobretot no masteguéssim l'hòstia, o que no ens toqués a les dents, quan tot justament Jesús vol ser menjat en l'eucaristia com si fos un bocinet de pa per significar que vol ser el nostre aliment, la nostra vida, la nostra força, la nostra alegria.

I, perquè el líquid vessat no era la veritable sang de Crist, Roma no va permetre, com s'havia demanat, retre a les santes relíquies culte de "latria", sinó tan sols "aquelles mostres de veneració i de culte que corresponen a les relíquies de la Creu de N. S. J".

L'altra qüestió que es plantegen els teòlegs és com s'ho feia Déu per fabricar el líquid miraculós. Alguns diuen que per creació, però la majoria, amb sant Tomàs, opina que se serveix dels elements mediambientals.

Però encara quedava una qüestió. Amb la barreja del líquid miraculós que inundava et calze, desapareixia el "sanguis" eucarístic? Depenia de la quantitat de líquid que es barrejés amb el vi consagrat, de manera que les "espècies" deixessin de ser de vi. Però aleshores sorgia una greu dificultat: el líquid produït miraculosament per Déu com a certificació de la presència real, destruïa tot justament aquesta presència. Va ser Suárez qui va suggerir la solució: Déu procurava, encara que fos miraculosament, que els dos líquids no es barrejessin.

La gran dificultat

Però, la sospita més gran amb què avui ensopega el miracle d'Ivorra és que la teologia actual és refractària a admetre els miracles sobre la natura, que suposarien una certa violació de les lleis de la mateixa. Així, dels miracles evangèlics, els més qüestionats són els miracles sobre la natura, com la multiplicació dels pans, la conversió de l'aigua en vi, la reposició de l'orella de Malcus, la tempestat calmada, i els mateixos miracles de resurrecció. En canvi, els que gaudeixen de major probabilitat històrica són les guaricions de malalties i les expulsions de dimonis, si bé les possessions són considerades més aviat com a malalties psicosomàtiques, com, per exemple, l'epilèpsia. Tot dona a entendre que, mentre som en aquest món, Déu es limita a exercir el seu poder, que no és altre que el de l'amor, a través del cor de les persones. A part dels miracles, l'evangeli està ple d'episodis que ens fan veure que aquells que tenien la sort de trobar-se amb Jesús i experimentar l'amor amb què Jesús (i el Pare del cel) els estimava, per degradats i desvalguts que fossin, se sentien uns homes nous i recobraven el goig de viure. Als nens de la catequesi, tan afeccionats als efectes màgics i especials, els solc dir: "Sabeu com feia els miracles Jesús? Estimant. Jesús estimava amb un amor tan gran, tan gran, que fins feia miracles. I, si vosaltres estimeu molt, també en fareu, encara que no els feu tan grans com els de Jesús".

Però durant segles s'havia educat la nostra gent en una religió de mercadeig (a la casa que resa el Rosari, no li manca el necessari) i en la fe en un Déu miracler i tapaforsats. I una mentalitat tan fortament interioritzada costa molt de canviar.

Acabaré amb una anècdota que val per tots els arguments. Feia temps que anava a veure una senyora que la feia patir molt l'artrosi de genolls, més després d'una doble pròtesi fallida. Cada vegada que l'anava a veure, havia d'aguantar més de mitja hora el tema monogràfic dels seus genolls. Una i una altra vegada em deia "A mi, Nostre Senyor no m'escolta. Prou li demano que em curi els genolls, però no m'escolta". "Potser no pot", jo li deia. "Però no ens van dir que ho pot tot?", em replicava. Fins que un dia, que em va semblar que hi tenia prou familiaritat, li vaig dir: "Miri, Ramona, mentre som en aquest món, Nostre Senyor no en cura de genolls, només cura cors". "Doncs miri, em va contestar. El meu, tampoc no el tinc gens de bé".

Conclusió

En la teologia d'abans, no hi hauria inconvenient a admetre la historicitat de prodigi d'Ivorra amb tot el realisme que ens el conta la història. Però, si admetem la interpretació de la teologia actual, hauríem de suposar que, a l'origen del prodigi d'Ivorra, hi ha probablement una visió, miraculosa o no, del bon rector Bernat Oliver, que, contada als seus feligresos, hauria donat peu posteriorment a la tradició del miracle.

*Mn. Jesús Huguet
Sotons, agost 2010*